

TERMÉSZETRAJZI MÚZEUM STUTTGARTBAN

A Magyar Természettudományi Múzeum egyes gyűjteményeit ma még a főváros négy különböző pontján találjuk. Nincs már azonban messze az az idő, amikor a múzeum végre méltó helyet kap a volt Ludovika épületében. Tanulságos lehet ezért körülnézni külföldi múzeumokban. Például a stuttgarti Tartományi Természettudományi Múzeumban, amely a közelmúltban kapta meg új arculatát.

A stuttgarti Tartományi Természettudományi Múzeumot (Staatliches Museum für Naturkunde in Stuttgart) egész Németország egyik legkiválóbb múzeumának tartják, s európai mértékben is egyre rangosabbá válik. Gyűjteményeiben százötvenezer gerinces állat, hétszázötvenezer csiga és kagyló, kétmillió rovar és hatszázezer növénypreparátum kapott helyet. A legértékesebb talán mégis a fossziliák (ősmaradványok) gyűjteménye, amely több mint két és félmillió tételt számlál. Kiállításai mindenki számára *díjmentesen látogathatók*, és ingyenesek a rendezvények is.

Nemzeti nincs

A stuttgarti múzeumot Baden-Württemberg tartomány tartja fenn. Németországban ugyanis nincsen olyan múzeum, amely az egész szövetségi köztársaság fennhatósága alatt állna, és ez nemcsak a tudományos, hanem a művészeti és a történeti múzeumokra is vonatkozik. Nem létezik tehát a más országokban, így hazánkban is ismert „nemzeti múzeum”, vagy egyéb országos hatáskörű múzeum, amilyen nálunk például a Mezőgazdasági, a Szépművészeti vagy a Természettudományi Múzeum. (A néhai NDK területén a berlini múzeum volt „a” nemzeti múzeum, de efelett ma a tar-

A ROSENSTEIN-KASTÉLY A TERMÉSZETRAJZI KIÁLLÍTÁSNAK AD OTTHONT

tományi jogú Berlin város gyakorol felügyeletet.)

Württemberg hercegei már a XVI. század vége óta hódoltak gyűjtőszennvedélyüknek. Gyűjteményükben, a „Kunstammer”-ben az emberi kéz által alkotott műrecek mellett naturaliaikat, azaz természetrajzi tárgyakat is elhelyeztek. A gyűjtemény összeállítását persze ekkor még nem a tudományos szempontok, inkább a tárgyak furcsasága vagy ritkasága vezérelte. Dél-Németország különösen gazdag ősvilági állatok maradványai-ban. 1600-ban került oda a legelső – de nem a legrégebb – naturalia, egy kihalt óriásszarvas agancsának darabja. 1700-ban Bad Cannstadtban (ma Stuttgart egyik negyede) egy mamut maradványaira bukkantak, és ez a lelet a tartomány határain túl is ismertté tette a Kunstammert.

1791-ben *Carl Eugen von Württemberg* herceg a Kunstammert négy

részre osztotta, és ezek egyike lett az önálló természetrajzi gyűjtemény, a Naturalienkabinett. A következő évi leltár már tízezer tárgyról tesz említést. 1827-ben az addig különböző helyeken őrzött anyag a tartományi levéltárral együtt saját épületet kapott a stuttgarti Neckarstrassén.

Szélesedett a gyűjtőkör is, a helyi fossziliákon kívül idegen földekről származó anyagok is mind dúsabban áramlottak a gyűjteménybe. A múlt századból említést érdemel például *Carl von Ludwig* báró gyűjtése Fokföldön vagy az *August Kappler* szurinami gyűjtőútjáról származó rovarok, növények és gerinces állatok. A múzeum ausztrál anyagai *Ferdinand von Mülle*mek köszönhetőek. Ő „egészségi okból” lett utazó, merthogy a németországi éghajlat alatt sokat betegeskedett, ezért orvosi javaslatára Ausztráliába költözött. Soha nem tért vissza hazájába, de felbecsülhetetlen értékű gerinces állatanyagot küldött Stuttgartba. A máig épségben maradt kétezernél több preparátuma közül az egyik legbecsebb darab, a kihalt *erszényes farkas*, amely a mostani kiállításban látható. Müller egyébként kiváló botanikus volt, több, mint kétezer növényfajt fedezett fel, és remek monográfiát írt a eukaliptuszokról.

A múlt század végén az akkor már

Királyi Természetráji Gyűjteménynek (Königliche Naturaliensammlung) nevezett intézmény tagolása már hasonló a mai múzeuméhoz. Négy fő részlege az *öslénytan*, az *állattan*, a *rovartan*, és a *növénytan*. Sok más múzeumhoz hasonlóan a rovarant itt is különválasztották az állattan többi részétől; ezt a rovarok óriási fajszáma indokolja, mely több nagyságrenddel haladja meg a többi állatcsoport fajainak számát.

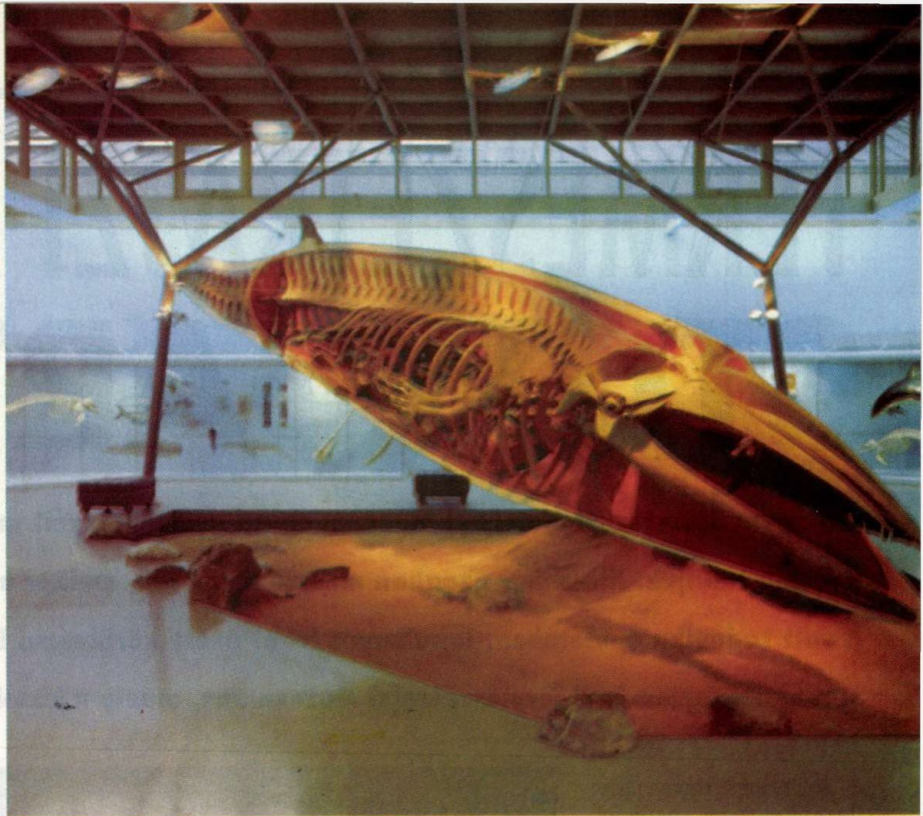
Kastély és betonépület

A múzeum főépületét 1944 szeptemberében légítámadás pusztította el. Szerencsére a gyűjtemény nagy részét addigra már biztonságosabb helyekre: stuttgarti és vidéki kastélyokba, illetőleg iskolákba szállították. Így is megsemmisült a puhatestű- és a csontvázgyűjtemény, a gerinctelenek kövületei, a gerincesfossziliák egy része, valamint az összes alkoholban őrzött preparátum.

A kiállítható anyagot a háború után a Rosenstein-kastélyba költöztették, és a múzeum 1950-ben vette fel mai nevét. A kastély maga is megsérült a háborúban, de 1956-ban már megnyithatták a kiállítást. A rovargyűjtemény, a herbárium és a kövületek a közeli Ludwigsburg barokk kastélyában lettek otthonra. Az elhelyezés azonban csak ideiglenes lehetett, hiszen az épületet a gyűjtemény hamarosan kinőtte. Ezért 1981-ben megszületett a döntés, hogy új múzeumot építenek, s az 1985-ben meg is nyílt. 1993-ra a Rosenstein-kastélyt is felújították, s az ottani kiállítás ezekben a hónapokban nyeri el végleges formáját.

A stuttgarti Természetráji Múzeum tehát két egymástól igen távoli stílusú épületben kapott helyet. A Rosenstein-kastély klasszicista épülete eredetileg a württembergi hercegek vadászkastélya volt; a Löwentor Múzeum ellenben modern betonépítmény, melynek csupán kis része emelkedik a föld felszíne fölé. Mindkét épület a hatalmas, gyönyörű Rosenstein Parkban fekszik, egymástól mintegy 20 percnyi sétaútra. A park része annak a parkrendszernek, mely fokozatosan körülvéshi Stuttgart belvárosát.)

A Rosenstein-kastélyban általános természetrajzi kiállítás látható. A jobb szárny eredetileg nyitott, mára üveggel fedett udvarában néhány evolúciós jelenséget mutatnak be: a termé-

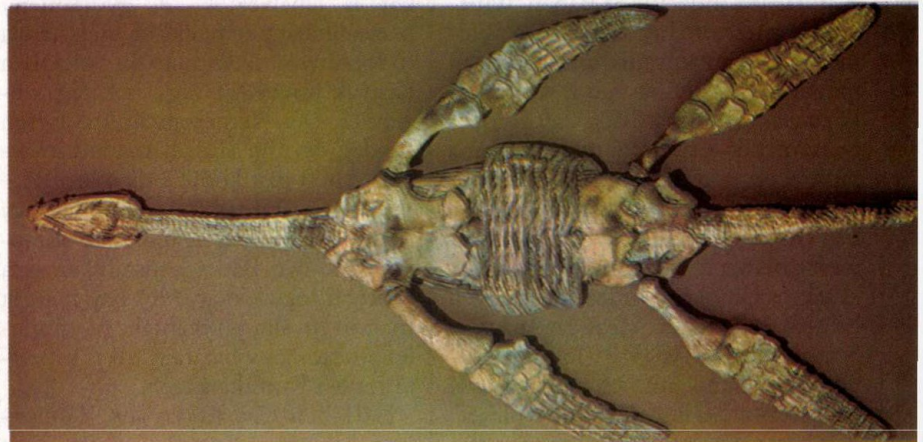

A TENGER-TEREM KÖZEPÉN
LÁTHATÓ A 13 MÉTER
HOSSZÚ BÁLNAPPREPARÁTUM

AFRIKAI ELEFÁNT AZ EVOLÚ-
CIÓS JELENSÉGET BEMUTATÓ
TEREMBEN

(A STUTTGARTI TARTOMÁNYI
TERMÉSZETRAJZI MÚZEUM
ARCHÍVUMÁBÓL)

EGY THAUMATOSAURUS
MARADVÁNYAI
A JÚRA IDŐSZAKBÓL

szetes és mesterséges szelekció hatását, az élő kövületeket, a fajok keletkezését és kipusztulását, az ormánysok evolúcióját stb.

Gólyafészek és erszényes farkas

A kiállítás többi része három fő részre tagolható. Az első és legnagyobb rész a Föld legfontosabb élőhelytípusait, az édesvizet és a tengert, a hideg, a mérsékelt és a trópusi égőveket, illetve a száraz területeket szemlélteti. E rész talán leglátványosabb darabja a

kon át a bejáratig, melynek minden 2 centimétere a földtörténet 1 millió évét képviseli. Az egy őshüllő lábnyomaitól kísért időösvény elhalad Bernhard Luginbühl svájci szobrász hatalmas, meghatározhatatlan fajú, stilizált állatot ábrázoló szobra mellett.

Az őslénytan mind a mai napig megőrizte vezető helyét a múzeum életében, így nem csoda, hogy az egyik épületrészben önálló paleontológiai kiállítás kapott helyet, amely szinte kizárólag a Németország délnyugati részében talált leleteket mu-

sokból. Ezeket a dinoszauruszokat számos lelőhelyről ismerjük, és annyira jellemzőek arra a vidékre, hogy *sváb sárkánynak* is nevezik. A harmad- és negyedidőszak óriás *elefántjait* és *kapafogú ormánysait* mind hiánytalan csontvázak képviselik, de nincs olyan fontosabb növény- és állatcsoport, amelyet ne láthatnánk a kiállításon.

A terem egyik sarka alatt, egy barlangban a környék két leghíresebb embertani leletét mutatják be. Az egyik a Heidelberg melletti Mauerben talált, félmillió éves előember-állkapocs, a másik a Steinheimből származó, negyedmillió éves ősemberkoponya. A kijárat mellett néhány lépcső vezet egy kisebb szobába, ahol a fossziliák egy sajátos válfaját, a borostyánkőbe zárt maradványokat mutatják be. A szakértők szerint a tudományos szempontból legértékesebb borostyánkőgyűjteményt Stuttgartban őrzik.

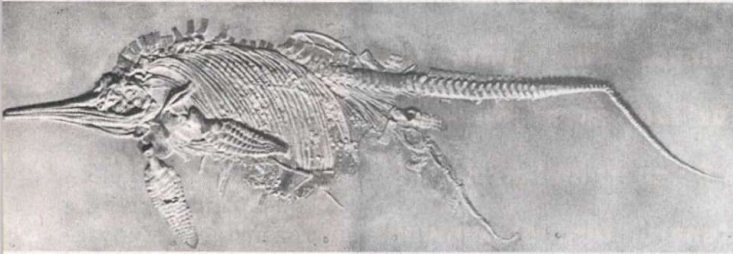
Lézerrel a kőzetben

A Löwentor Múzeum másik épület-szárnya ad otthont a tudományos gyűjteményeknek és a kutatók munkahelyeinek. A tágas, világos légkondicionált termek igencsak különböznek a világ sok más múzeumától, ahol a poros gyűjtemények öreg, felhólyagos és hideg épületekben várják a sorsukat. Itt a teherautók akár a gyűjtemény folyosójára is behajthatnak, és a több tonnás ősmaradványokat mennyezeti sínrendszeren futó daruk mozgatják. A kövületeket lézeres vágókészülékekkel bontják ki és tisztítják.

A múzeum leggyorsabban fejlődő része a rovargyűjtemény. Bár a hajdani hercegi „Naturalienkabinett” kincsei között is akadt egy-egy díszes lepke vagy bogár, a rovargyűjtemény zöme egészen új, hiszen csak 1913 óta van önálló rovarvagyományi részleg. Ennek első vezetője a 100 éves kort megért *Ervin Lindner*, a palearktikus kétszárnyúak mindmáig legjobb ismerője volt. Mivel más múzeumokban sokkal gazdagabb anyag képviseli Németország rovarfaunáját, Stuttgartban a trópusi rovarvilágra összpontosítottak. Évente indítanak egy gyűjtőexpedíciót, mindenekelőtt Délkelet-Ázsia országaiba.

DR. MERKL OTTÓ

(Magyar Természettudományi Múzeum)

EGY ICHTHYOSAURUSNAK ÉS EMBRÍÓJÁNAK CSONTVÁZA

tenger-terem közepén álló 13 méter hosszú bálnapreparátum. A bálna egyik oldala valódi csontváz, benne a belső szervek modelljei, a másik oldala pedig a bálna külsejének élethű modellje. Az úszó bálna alatt egy Peruból származó, 6 millió éves bálnacsontvázat láthatunk.

A második rész rendszertani sorrendben vezet végig a látogatót az élővilágon, a növényektől az emberig. A harmadik rész diorámái Németország jellegzetes élőhelytípusait mutatják be, az emberi lakásoktól a tőzeglápokig. Az egyik szobában egy teljes gólyafészeket építettek fel, öt gólyával. Egy külön kis teremben a környezet- és természetvédelem problémáit mutatják be, és ott kapott helyet néhány olyan állat is, amelyet az ember pusztított ki. Ilyen például a Ludwig által gyűjtött *fokföldi oroszlán*, amelynek csupán hét kitömött példányát őrzik a világ múzeumaiban. Ott láthatjuk az *óriás alkát*, az amerikai *vándorgalambot* és Ferdinand von Müller *erszényes farkasát*.

Sváb sárkányok

A minden tekintetben ultramodernnek számító Löwentor Múzeum egészen más világ. A felszín felett két épületnek látszik, ám a két rész a föld alatt összeköttetésben áll egymással. Az utca felől „*időösvény*” vezet a par-

tatja be. Bemutatható anyag bőven van, hiszen Baden-Württemberg nagyon gazdag triász-, júra-, harmadidőszaki és negyedidőszaki kövületekben. Néhány említséssel az egyiptomi El-Fayumból, néhány dinoszaurusz pedig a tanzániai Tendaguru mellől származik, ezeket a őslénytan gyűjtemény néhai vezetője, *Eberhard Fraas* gyűjtötte a század elején.

A kiállítóteret nem tagolják válaszfalak, ezért bárhol jár a látogató, mindig egységes egésznek láthatja a csarnokot, amely leginkább hatalmas kőbányára emlékeztet. A csarnok falainak szürkesége sem lehet véletlen; talán a Holzmaden melletti sötét színű palára utal, mely a világ egyik leghíresebb júra időszaki leletegyüttesét rejtette magában. Magyarországon nagyon ritkák a látványos júrakori ősmaradványok, ezért a mi szemünknek káprázatos a holzmadeni tengeri leletek sokasága, különösen az óriás *halgyíkok* (Ichthyosaurusok) és a *hattyúnyakú sárkányok* (Plesiosaurusok). Egyes fajkból tökéletes csontvázakat is összeállítottak, az élő állatra jellemző testtartásban. Mások úgy láthatók, ahogy a maradványt megtalálták a réteges kőzetben. Ott láthatók azok a világhírű halgyíkok, amelyek testüregében születendő utódaik törékeny csontváza is megmaradt.

Egy kisebb falkára valót állítottak ki a triász korú növényevő *Plateosauru-*